

ARKI RATKAISEE

Kuntavaaliohjelma 2025

Vihreät
De Gröna

Vihreät
De Gröna

Kuntavaaliohjelma 2025

Hyväksytty puoluevaltuuston kokouksessa 23.2.2025

Sisällysluettelo

Johdanto

1. Puolustamme luontoa ja ilmastoa

Parannetaan luonnon tilaa ja viherrytetään rakennettua ympäristöä.

Torjutaan ilmastokriisiä ja edistetään kiertotaloutta

Rakennetaan ympäristöä, joka mahdollistaa kestävä arjen

2. Takaamme laadukkaan koulutuksen jokaiselle

Varmistetaan riittävät voimavarat oppimiseen ja tukeen

Tehdään koulutuksesta saavutettavaa ja huolehditaan perheistä

Huolehditaan lasten ja nuorten turvallisesta ja terveellisestä oppimisympäristöstä ja koulumatkoista

3. Torjumme eriarvoisuutta, puolustamme ihmisoikeuksia ja pidämme kaikista huolta

Torjutaan köyhyyttä ja asunnottomuutta

Edistetään tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksia

Panostetaan nuoriin

Varmistetaan sujuva arki kaikille

Vahvistetaan kuntalaisten osallisuutta

Vahvistetaan maahanmuuttaneiden osallisuutta yhteiskuntaan

4. Luomme työtä ja pidämme huolta kestävästä taloudesta

Tehdään kuntien taloudesta kestävä ja luodaan yrityksille mahdollisuuksia menestyä

Tuetaan ihmisiä töihin

5. Panostamme kulttuuriin ja vapaa-aikaan

Varmistetaan, että kulttuuri ja liikunta kuuluvat kaikille

Tuetaan yhteisöllisyyttä ja vapaa-aikaa

Johdanto

Päiväkodissa taapero kaipaa lohduttajaa, mutta ammattilaisen kädet ovat jo täynnä – liian monta lasta, liian vähän sylejä. Luokkahuoneessa levottomuus täyttää tilan, repii herkän lapsen keskittymisen riekaleiksi. Yläkoulun ovella nuori epäröi, päättääkin lähteä etsimään helpotusta ahdistukseensa.

Lähikaupassa opiskelija puntaroi valintojaan, enää ei ole varaa toiseen lämpimään ateriaan. Katuvalojen välissä nuori nainen kiihdyttää tahtiaan, takaa lähestyvät toiset askeleet – onneksi ystävä odottaa “pääsin kotiin” -viestiä. Jos bussiin olisi varaa, kotimatka tuntuisi turvallisemmalta.

Töistään uupunut yksinhuoltaja soisi lapselleen mahdollisuuden kuulua johonkin nyt, kun vanha harrastus on käynyt liian kalliiksi, lähirannan vedessä ei enää voi polskia ja talvella ei riitä lunta laduksi. Hän miettii, millainen tulevaisuus on tarjolla alueella, jonne muut eivät halua muuttaa.

Yksinäinen vanhus turvautuu kolmeen numeroon, mutta hätä ei tänäänkään ole riittävän suuri.

Mitä jos Suomi ei olisikaan tällainen?

Mitä jos päiväkodeissa olisi riittävästi turvallisia sylejä? Mitä jos jokaisella lapsella olisi tuki ja rauha oppia sekä mahdollisuus harrastaa? Mitä jos nuoren hätään tartuttaisiin ajoissa? Mitä jos opiskelijan ei tarvitsisi murehtia elannostaan ja jos pimeällä kadulla ei tarvitsisi pelätä? Mitä jos vesistöt säilyisivät uimakelpoisina ja jos työelämässä jaksamisesta välitettäisiin? Mitä, jos apua ja hoitoa saisi silloin, kun sitä tarvitsee?

Mitä jos sinä valitsisit? Mitä tapahtuisi, jos sinä päättäisit?

Kunta- ja aluevaaleissa voit äänelläsi muuttaa suunnan. Me voimme rakentaa Suomea, jossa kukaan ei joudu pelkäämään huomista eikä miettimään riittävätkö rahat ruokaan tai saako apua ja hoitoa silloin, kun sitä tarvitsee. Voimme valita tulevaisuuden, jossa Suomi on kaikille parempi ja turvallisempi paikka elää, kasvaa, tehdä työtä ja vanheta. Voimme päättää turvata lapsuutta, rakentaa ehjää nuoruutta ja mahdollistaa yhdessä sitä, että Suomessa jokainen voi kurottua kohti unelmiaan. Me voimme onnistua ilmastokriisin ja luontokadon torjunnassa, ja olemme sen velkaa tuleville sukupolville. Me voimme luoda puitteet sujuvalle ja turvalliselle arjelle, jossa sinä voit keskittyä siihen kaikkein tärkeimpään.

Muutos vaatii poliittisilta päättäjiltä tahtoa ja rohkeutta. Sinulta se vaatii äänestämistä.

Parempi huominen on mahdollinen.

Sinä valitset. Arki ratkaisee. Äänestä Vihreitä.

Vihreiden puheenjohtaja

1. Puolustamme luontoa ja ilmastoa

Ilman hyvinvoivaa luontoa ja maapalloa ei ole hyvinvoivia ihmisiä eikä eläimiä. Kunnat ja kaupungit ovat keskeisessä roolissa ilmastopäästöjen vähentämisessä ja ilmastokriisin vaikutuksiin vastaamisessa. Me Vihreissä torjumme luontokatoa ja ilmastokriisiä perustamalla luonnonsuojelualueita, vähentämällä päästöjä ja viherryttämällä jo rakennettuja ympäristöjä. Samalla teemme ihmisten arjesta helppoa ja kestäväää ja edistämme muiden lajien hyvinvointia.

Luonto on meille suomalaisille rakas, ja siitä on voitava nauttia sekä maalla että kaupungeissa. Yhtenäiset ja verkostoja muodostavat viheralueet ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta. Lähimetsät, puistot ja virkistysalueet luovat viihtyisää asuinympäristöä sekä tukevat ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Monimuotoinen luonto, vapaasti virtaavat puhtaat vedet ja vehreät asuinalueet sekä eläin- ja luontoystävälliset palvelut ovat myös kuntien veto- ja pitovoimatekijöitä.

Kaupungeja ja taajamia kehitetään kokonaisuuksina, joissa periaatteena on tiiviys ja saavutettavuus, alueellisen eriarvoistumisen torjuminen ja pitkäaikainen ekologinen kestävyys. Kaupungeissa arjen palvelut, vapaa-ajan viettopaikat ja lähivirkistysalueet ovat kaikki kätevästi saavutettavissa ensisijaisesti pyöräillen, kävellen tai joukkoliikenteellä korkeintaan noin vartin matkan päässä. Lyhyillä etäisyyksillä ja tiiviillä kaupunkirakenteella säästetään liikkumiseen käytettyä aikaa ja maksimoidaan kaupunkitilaan jäävän koskemattoman luonnon ala samalla minimoiden liikkumisesta syntyvät päästöt. Uutta rakennettaessa varmistetaan tila lähiluonnolle ja suojellaan arvokkaat luontoalueet. Viherryttämällä jo rakennettua ympäristöä sopeudutaan ilmastokriisin seurauksiin, kuten hellejaksoihin ja sateiden aiheuttamiin tulviin. Maaseutumaisilla alueilla etäisyyksien ollessa suuret huolehditaan palveluiden saavutettavuudesta ja mahdollistetaan kylien kehittäminen.

Kunnissa varmistetaan kunnianhimoiset ilmastotavoitteet ja riittävät päästövähennystoimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Vihreässä kunnassa ihmisten on helppo elää kestävästi. Energiantuotannon päästöjä vähennetään tehokkaasti mahdollistamalla hajautettua uusiutuvaa energiantuotantoa ja sen varastointia. Samalla kasvatetaan energiajärjestelmän huoltovarmuutta. Kunnat voivat olla kokoaan suurempia toimijoita ilmastokriisin torjunnassa: ne eivät ole ainoastaan hiilineutraaleja, vaan tuottavat puhdasta energiaa kompensoimaan päästöjä myös omien rajojensa ulkopuolella.

Kun hallitus leikkaa ympäristönsuojelusta ja peruuttaa ilmasto- ja luontotoimista, on kuntapäätäjillä entistäkin suurempi vastuu ekologisen kestävyuden turvaamisessa. Kunnissa me voimme korjata asioita, joita Orpon hallitus parhailaan heikentää.

Toimenpiteet

Parannetaan luonnon tilaa ja viherrytetään rakennettua ympäristöä

- Sitoudutaan luontokadon pysäyttämiseen ja tehdään kunnista luontopositiivisia. Otetaan elinympäristöjen ennallistaminen osaksi kuntien luonnonsuojelutoimia.
- Laaditaan kuntiin kunnianhimoiset luonnonsuojelu- ja luonnon monimuotoisuusohjelmat, joita toteutetaan määrätietoisesti. Ohjelmissa linjataan, miten kunnassa osaltaan saavutetaan kansainvälisten sitoumusten mukainen 10 % tiukan suojelun ja yhteensä 30 % suojelutavoite maa- ja vesialueilla.
- Otetaan käyttöön luonnon kokonaisuikentämättömyyden periaate ja noudatetaan sen saavuttamiseksi luontohaittojen lievennyshierarkiaa: ensisijaisesti vältetään haitan aiheuttamista, minimoidaan aiheutuneet haitat luonnolle ja mikäli tähän ei pystytä, viimesijaisena toimenä kompensoidaan aiheutuneet haitat. Toteutetaan periaatetta kaikessa rakentamisessa, myös uusiutuvan energian hankkeissa.
- Perustetaan jokaiseen kuntaan vähintään yksi uusi suojelualue vaalikauden aikana ja suojellaan kunnan omistamat METSO-ohjelman kriteerit täyttävät metsät.
- Hoidetaan kuntien metsiä asukkaita osallistaen siten, että ne turvaavat luonnon monimuotoisuuden sekä maisema- ja virkistysarvot suosimalla suunniteltua hoitamattomuutta ja luonnontilaisuutta.
- Siirrytään kunnissa avohakkuista jatkuvaan kasvatukseen etenkin turvemaidella ja sitoudutaan lopettamaan hakkuut lintujen pesimäaikoina. Suositaan kunnan metsissä FSC-sertifointia.
- Turvataan kaikissa kunnissa ekosysteemien säilyminen osoittamalla kaavoituksessa määrällisesti ja laadullisesti riittävät viher- ja vesialueverkostot sekä turvaamalla kaavamerkinnoin olemassa olevan kasvillisuuden mahdollisimman laaja säilyttäminen.
- Varmistetaan viheralueiden riittävä määrä ja lähiluonnon saavutettavuus 3-30-300 periaatteella varmistamalla, että jokaisella alueella latvuspeittävyys on 30%, lähiviheralue löytyy 300 metrin etäisyydeltä ja jokaisesta ikkunasta näkyy vähintään 3 puuta.
- Laajennetaan ekologisia verkostoja myös rakennettuun ympäristöön sekä ilmastokriisin seurauksiin sopeutumista lisäämällä katupuita, viherkattoja ja muuta kasvillisuutta sekä vanhojen puiden suojelua.
- Lisätään monimuotoisuutta muuttamalla nurmikoita niityiksi, hoitamalla avoimia alueita esimerkiksi laidunnuksella sekä vaalimalla uhanalaisten lajien elinympäristöjä.
- Varmistetaan hädänalaisten luonnonvaraisten eläinten hoito ja kuljetus sekä lemmikki- ja tuotantoeläinten eläinlääkäripalveluiden saavutettavuus.
- Laaditaan kunnalle eläinten hyvinvointisuunnitelma virallisen ja vapaaehtoisen eläinsuojelun yhteistyönä. Turvataan eläinsuojeluneuvonta ja -valvonta sekä eläinsuojeluongelmien tehokas ennaltaehkäisy.
- Laitetaan lähivedet kuntoon, muun muassa vähentämällä ravinteiden, kiintoaineksen ja muun kuormituksen huuhtoutumista vesistöihin. Huolehditaan kalakannoista purkamalla vaelluskalojen nousuesteitä, rakentamalla kalateitä ja kunnostamalla virtavesiä. Säilytetään ja perustetaan kosteikkoja ja ennallistetaan suoalueita.

- Kielletään kaivostoiminta ja malminetsintä luonnonsuojelualueilla, tärkeiden luontokohteiden läheisyydessä, erityisellä poronhoitoalueella sekä saamen- ja koltankielen puhuma-alueilla. Huomioidaan kaivostoiminnan luontovaikutusalueet yli kuntarajojen. Turvataan arvokkaat vesistöt ja varmistetaan paikallisten asukkaiden osallisuus kaivoshankkeita koskevassa päätöksenteossa.
- Tuetaan innovatiivisia kiertotalousratkaisujen ja vaihtoehtoisten materiaalien tutkimusta vaihtoehtona kaivannaisteollisuudelle.
- Huomioidaan hiilinielujen ja hiilivarastojen säilyttäminen ja kasvattaminen maankäytössä ja metsien hoidossa. Edistetään hiiltä sitovia viljelymenetelmiä.
- Huomioidaan rakentamisessa luonnonvaraisten lajien tarpeet esimerkiksi lintuturvallisen rakentamisen keinoin, rakentamalla kulkuteitä ja varmistamalla riittävän kokoiset elinympäristöt. Varmistetaan, että kaupungista löytyy myös pimeyttä ja hiljaisuutta sitä kaipaaville lajeille.
- Varmistetaan, että päätöksenteon tukena on aina riittävät ja ajantasaiset luontotieto ja -selvitykset.
- Lisätään pölyttäjille ja muille selkärangattomille tarpeellista kasvillisuutta ja elinympäristöjä. Suositaan kotoperäistä kasvillisuutta ja vahvistetaan hallittua hoitamattomuutta viheralueiden hoidossa. Huolehditaan ennallistamalla myös perinnebiotooppien säilymisestä.

Torjutaan ilmastokriisiä ja edistetään kiertotaloutta

- Vähennetään kunnianhimoisesti kuntien alueilla sekä kuntien hankinnoista syntyviä päästöjä ja luontovaikutuksia.
- Varmistetaan, että kaikkien kuntien alueella on voimassa olevat ilmastosuunnitelmat ja että niiden hiilineutraaliustavoitteet ovat linjassa Pariisin ilmastosopimuksen kanssa. Asetetaan kaikissa kunnissa tavoitteeksi hiilineutraalius viimeistään vuonna 2030 ja hiilnegatiivisuus sen jälkeen.
- Luovutaan fossiilisista polttoaineista, turpeesta sekä runkopuun polttamisesta energiantuotannossa. Vähennetään puun polttoa ja siirretään lämmöntuotantoa polttoon perustumattomiin menetelmiin, kuten sähkökattiloihin ja hukkalämpöihin sekä kehitetään energian varastointia.
- Parannetaan rakennusten energiatehokkuutta ja lisätään rakennusten omaa energiantuotantoa esimerkiksi aurinkoenergian ja maalämmön avulla. Tuetaan ja ohjataan kuntalaisia ja muita kiinteistöjen omistajia energiaremonteissa. Edistetään uusiutuvan energian tuotantoa mm. kuntien lupaprosesseja sujuvoittamalla.
- Pidennetään rakennusten elinkaarta, tehdään peruskorjaamisesta purkamista houkuttelevampi vaihtoehto ja huolehditaan rakennetun ympäristön kunnossapidosta.
- Lisätään rakennusten energiatehokkuutta ja suositaan uudisrakentamisessa puurakentamista sekä muita vähäpäästöisiä materiaaleja. Huolehditaan rakennusmateriaalien ja -osien kestävydestä, korjattavuudesta ja kierrätyksestä.
- Edistetään kiertotaloutta ja energia- ja materiaalitehokkuutta, mikä tukee niin ympäristöä, kuntataloutta kuin paikallisia vihreän siirtymän yrityksiä.

- Pidennetään laitteiden ja tavaroiden käyttöikää vaatimalla ICT-laitteisiin pitkiä leasing-sopimuksia, mahdollistamalla kuntien hankinnoissa käytettyjen tavaroiden ostaminen uusien sijaan sekä varmistamalla esimerkiksi remonttien yhteydessä käytöstä poistettavien tavaroiden tarjoaminen kuntalaisille erilaisten roska- ja palveluiden tai myyntitilaisuuksien kautta.
- Helpotetaan asukkaiden jätteiden lajittelua ja kierrätystä sekä kulutustavaroiden korjauspalveluiden yleistymistä.
- Perustetaan kuntiin pyöräpajoja, joissa vapaaehtoiset opastavat ihmisiä huoltamaan ja korjaamaan omia pyöriä.
- Puolitetaan eläinperäisten tuotteiden kulutus kuntien omissa ruokapalveluissa vuoteen 2030 mennessä. Tarjotaan aina vegaaninen vaihtoehto. Tehdään periaatepäätös kuntien ja hyvinvointialueiden keittiöiden hävikkiruuan myynnistä.
- Hankinnoissa on huomioitava kestävän kehityksen tavoitteet, ympäristövaikutukset, kotimaisuus, eläinten hyvinvointi, reilut työolot ja -ehdot sekä ihmisoikeudet.

Rakennetaan ympäristöä, joka mahdollistaa kestävän arjen

- Edistetään kestävää ja ympäristövaikutuksia vähentävää yhdyskuntarakennetta.
- Kehitetään keskustojen elinvoimaa ja viihtyisyyttä parantamalla lähipalveluiden saavutettavuutta kävellen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä.
- Lisätään joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja tehdään siitä vaihtoehto entistä useammalle. Varmistetaan, että joukkoliikenteen lippujen hinnat ovat edullisia.
- Luovutaan asuntojen hintaa nostavista autopaikkakorjauksista, sillä pysäköintipaikkoja kannattaa rakentaa vain tarpeeseen. Vältetään pysäköinnin sijoittamista kansipihojen alle, mikä tekee pihosta vähemmän vehreitä ja viihtyisiä.
- Lisätään arkiliikuntaa ja kasvatetaan kävelyn ja pyöräilyn suosiota rakentamalla nykyistä parempia kävely- ja pyöräteitä ja -väyliä, parantamalla niiden talvikunnossapitoa sekä laatimalla kunnissa kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmia.
- Korvataan fossiiliset polttoaineet myös autoliikenteessä ja edistetään vaihtoehtoisia käyttövoimia, kuten sähkö- ja biokaasuautoja.
- Helpotetaan yhteiskäyttöautojen käyttöä vähentämään tarvetta omistaa oma auto. Vähennetään henkilöautoliikennettä erityisesti tiiviillä kaupunkialueilla.
- Parannetaan joukkoliikenteen saavutettavuutta lisäämällä kaupunkipyöräpalveluita kaupungeissa. Parannetaan kaupunkipyöräiden saatavuutta ympärivuotisesti ja otetaan kaupunkipyöräjärjestelmiin mukaan myös sähköpyöriä.
- Sujuvoitetaan matkaketjuja rakentamalla turvallista pyöräpysäköintiä joukkoliikenteen pysäkkien yhteyteen sekä parantamalla mahdollisuuksia ottaa pyörä mukaan joukkoliikennevälineisiin.
- Panostetaan erityisesti suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimuksissa ratikka- ja lähijunaliikenteen edistämiseen yhdessä valtion kanssa.
- Toteutetaan nopeita ja kevyitä kokeiluja edistämään mm. kaupunkitilan viihtyisyyttä, vehreyttä ja ajanviettoa, bussi- ja pyöräkaistojen lisäämistä sekä kesäkatuja ja läpiajoa vähentäviä liikennejärjestelyjä.

2. Takaamme laadukkaan koulutuksen jokaiselle

Suomen historia on tarina koulutuksen voimasta. Koulutuksen avulla olemme nousseet sadassa vuodessa yhdeksi maailman menestyneimmistä ja onnellisimmista maista. Koulutus on avain myös Suomen tulevaisuuden hyvinvointiin ja menestykseen, ja siksi sen laadun turvaamiseen tarvitaan nyt panostuksia. Kouluihin ja varhaiskasvatukseen on saatava työrauha niin opettaa kuin oppia. Ryhmäkokoja on pienennettävä, oppilashuoltoa ja oppimisen tukea vahvistettava ja ammattilaisten työhyvinvoinnista huolehdittava.

Hyvinvointialueiden perustamisen myötä koulutuksella on yhä keskeisempi rooli kuntien toiminnassa. Kuntien menoista noin puolet menee koulutuksen järjestämiseen. Me haluamme turvata riittävän rahoituksen koulutukseen tulevaisuudessa. Kunnilla on merkittävä vastuu Suomen osaamisen ja sivistyksen kehittäjänä ja ylläpitäjänä.

Petteri Orpon hallitus lupasi, että koulutus on erityissuojelussa, ja petti lupauksensa leikkaamalla koulutuksesta. Leikkaukset ovat murjoneet erityisesti ammatillista koulutusta. Me haluamme korjata hallituksen virheet kunnissa, ja taata jokaiselle lapselle ja nuorelle laadukkaan koulutuspolun varhaiskasvatuksesta peruskoulun kautta lukioon tai ammatilliseen koulutukseen sekä sujuvan siirtymän korkeakouluihin ja työelämään. Peruseriaatteitamme ovat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vaaliminen, koulutuksen maksuttomuus sekä riittävään ja osaavaan henkilökuntaan panostaminen.

Peruskoulun tehtävänä on tukea oppilaita löytämään itselleen sopivia tapoja oppia sekä elämälleen suuntaa. Tässä korostuu moniammatillisen yhteistyön rooli, joka kattaa mm. laadukkaan oppilaaohjauksen, erityisopetuksen ja aineenopetuksen. Koulutuksella on tärkeä rooli myös sosiaalisen liikkuvuuden vahvistamisessa. Jokaisen on saatava perusasteelta riittävät valmiudet toisen asteen suorittamiseen eikä kukaan saa pudota koulupolun ulkopuolelle tai uupua.

Varhaiskasvatus ja peruskoulu ovat myös paikkoja, joissa voidaan varhain huomata lapsen tai perheen ongelmat, joihin tarvitaan apua. Varhaiskasvatukseen ja koulun ammattilaisilla on oltava riittävästi aikaa ja osaamista puuttua ennaltaehkäisevästi ongelmiin ja tarjota tukea tai ohjata sen piiriin muihin palveluihin.

Ihmiselämä on jatkuvaa oppimista ja kehittymistä. Haluamme myös, että kunnat panostavat kaikenikäisten mahdollisuuksiin oppia uutta. Koulutukselle ja unelmille ei ole yläikärajaa. Sivistystä ja kouluttautumista tukevat muut keskeiset peruspalvelut, kuten kirjastot ja kulttuuripalvelut sekä aktiivinen järjestökenttä ja harrastustoiminta.

Toimenpiteet

Varmistetaan riittävät voimavarat oppimiseen ja tukeen

- Varmistetaan riittävä rahoitus ja henkilöstö laadukkaaseen kasvatukseen ja opetukseen sekä koulujen työrauhan turvaamiseksi.
- Varmistetaan toisen asteen tosiasiallinen maksuttomuus myös tulevaisuudessa.
- Taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle pätevät opettajat ja muu henkilökunta niin kouluissa kuin päiväkodeissa.
- Rajoitetaan ryhmäkoot toimivan pieniksi. Parannetaan näin oppimista sekä lasten, nuorten ja henkilökunnan jaksamista.
- Varmistetaan, että pienryhmiä, resurssi- ja erityisopettajia sekä koulunkäynninohjaajia on riittävästi.
- Pidetään huolta, että opettajien palkkaukset eivät pääty kesän ajaksi. Myös opettajat ovat oikeutettuja kesälomaan ja pysyviin työolosuhteisiin.
- Varmistetaan resurssit opiskeluhuollolle sekä moniammatilliselle yhteistyölle ja sen kehittämiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.
- Varmistetaan varhaiskasvatukseen ja koulun toimivat yhteydet ja toimivat perheiden palvelupolut terveydenhuollon, perhepalveluiden, lastensuojelun ja vanhempien sosiaalihuollon kanssa.
- Varmistetaan hyviksi todettujen toimintamallien jatkuvuus pitämällä kuraattorit ja psykologit osana koulu- ja oppilaitosyhteisöä. Huolehditaan laadukkaasta opinto-ohjauksesta ja erityisen tuen järjestämisestä. Laadukkaalla opinto-ohjauksella ja TET-jaksoilla voidaan purkaa sukupuolistereotyyppioita, rasismia ja alavalintojen sukupuolittumista.
- Edistetään monialaista perhekeskus-toimintamallia niin, että oppilashuollon palvelut toimivat samassa verkostossa muiden perheiden palveluiden kanssa.
- Palkataan kouluihin tarpeellinen määrä koulunuorisotyöntekijöitä. Koulunuorisotyöntekijät ovat helposti lähestyttäviä aikuisia, jotka tarjoavat nopeasti tukea ja apua nuorille, ja parantavat koulun työskentelyilmapiiriä.
- Pidetään huolta kasvatus- ja koulutusalan henkilökunnan hyvinvoinnista riittävällä määrällä pedagogisesti koulutettua ja muuta henkilökuntaa sekä panostamalla hyvään johtamiseen. Tarjotaan myös joustoja työelämään sekä koulutusmahdollisuuksia kehittyä ammattilaisena.
- Tehdään jokaisessa koulussa työtä lukutaidon ja lukuinnon eteen. Nostetaan lukutaito koulutuksen kärkihankkeeksi.
- Turvataan jokaiselle oppilaalle oikeus tarkoituksenmukaisiin oppimateriaaleihin. Oppilaille tulee olla saatavilla myös fyysiset oppikirjat ja -materiaalit.
- Varmistetaan, että ammatillisissa oppilaitoksissa opetus- ja ohjaushenkilöstön määrä on riittävä, jotta oppilaitokset pystyvät tarjoamaan laadukasta ja työelämän tarpeisiin vastaavaa koulutusta.
- Huolehditaan erityisen tuen saatavuudesta ammatillisissa oppilaitoksissa. Varmistetaan ammatillisten erityisoppilaitosten toiminnan jatkuvuus.
- Kiinnitetään erityistä huomiota ryhmäytymiseen ja yhteisöllisyyteen ammatillisessa koulutuksessa aloilla, joissa opintoihin kiinnittyminen on heikkoa ja jatkuvan haun toistuvat sisäännotot haastavat ryhmäytymistä.

- Huomioidaan kaikessa opetuksessa oppijoiden moninaiset toimintakyvyt ja mahdollistetaan opiskelu jokaiselle.

Tehdään koulutuksesta saavutettavaa ja huolehditaan perheistä

- Tavoitellaan kunnissa maksuttomaan varhaiskasvatukseen siirtymistä asiakasmaksuja porrastamalla, mikä lisää varhaiskasvatuksen houkuttelevuutta ja samalla parantaisi pienten lasten vanhempien tilannetta työelämässä.
- Edistetään kaksivuotista esiopetusta ja tehdään viisi- ja kuusivuotiaiden varhaiskasvatuksesta maksutonta.
- Järjestetään varhaiskasvatus pääasiallisesti kuntien toimesta itse. Yksityisten palveluntuottajien tuottama varhaiskasvatus voi täydentää sitä. Pidetään huolta, että yksityisessä palvelutuotannossa yksittäiset toimijat eivät saa liian suurta markkina-asemaa.
- Huomioidaan maahanmuuttotaustaiset lapset omana erityisryhmänään panostamalla suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetukseen sekä valmistavaan opetukseen. Tuetaan mahdollisuuksien mukaan kaksikielistä opetusta lapsen äidinkielellä myös silloin, kun se on muu kuin suomi tai ruotsi.
- Taataan saamenkielten opetus saamelaisoppilaille.
- Tuetaan päiväkotien ja lapsi- ja perhepalveluiden yhteistyötä. Kunnan tulee osallistua perhekeskustoiminnan kehittämiseen.
- Pidetään huolta ennaltaehkäisevästä tuesta, järjestöyhteistyöstä ja perhetyöstä.
- Huolehditaan taiteen perusopetuksen ja kansalais- ja työväenopistojen rahoituksesta sekä vapaan sivistystyön tärkeistä toimintaedellytyksistä.
- Tuetaan jatkuvaa oppimista lisäämällä mahdollisuuksia oppia ja kehittää itseään kaikenikäisille. Lisätään myös opiskelumahdollisuuksien saavutettavuutta ja edullista saatavuutta kaikille.
- Parannetaan kansalaisopistojen mahdollisuutta tukea erityisesti niiden väestöryhmien sivistystä ja sosiaalista pääomaa, jotka eivät ole muun koulutuksen piirissä.
- Tuetaan vuoroasuvien lasten ja heidän perheidensä arkea mahdollistamalla kahden kodin lapsille palvelut molempiin koteihin.
- Varmistetaan, että jokaisessa kunnassa tehdään päiväkoteihin myös jatkossa paikalliset varhaiskasvatus- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat siitä huolimatta, että hallitus yrittää nämä poistaa lainsäädännöstä sekä toteutetaan suunnitelmia tehokkaasti, jotta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuisivat.
- Tarjotaan päiväkodeille erilaisia työkaluja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen esimerkiksi henkilöstön koulutuksen ja kohdennettujen lisäresurssien avulla.
- Varmistetaan koulutus- ja kasvatusalán henkilöstön riittävyys. Vahvistetaan alan tehtävien houkuttelevuutta ja pitovoimaa varmistamalla hyvä johtaminen, täydennyskoulutus - ja erikoistumismahdollisuudet sekä kilpailukykyinen palkkaus.
- Turvataan laadukas tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) ja varmistetaan sen saatavuus eri puolilla maata.

- Kirjataan varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnitelmiin käytännön keinoja segregaatien, syrjinnän ja rasmin purkamiseksi sekä tasa-arvosuunnitelmiin sukupuolitietoisesta kasvatuksesta ja opetuksen edistämiseksi.

Huolehditaan lasten ja nuorten turvallisesta ja terveellisestä oppimisympäristöstä ja koulumatkoista

- Tehdään jokaisesta kunnasta lapsiystävällinen kunta. Kaikkea kunnan päätöksentekoa tarkastellaan lapsen oikeuksien näkökulmasta ja tehdään päätöksiä lasten oikeuksien toteuttamiseksi. Käytetään lapsibudjetoitua ja otetaan lapsi- ja nuorisovaikutusten arviointi osaksi kaikkea päätöksentekoa.
- Estetään kouluväkivaltaa tehokkaasti, luodaan koulusta turvallinen tila, jossa työrauha kuuluu kaikille. Puututaan ongelmiin välittömästi, kuullaan ajoissa, tehdään yhteistyötä eri tahojen kanssa.
- Muutetaan koulun alkamisaikaa yläkoulussa ja toisella asteella siten, että koulupäivä alkaa aikaisintaan yhdeksältä.
- Koulutetaan kuntien työntekijöitä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja koulutuksesta sekä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.
- Pidetään huolta päiväkotien ja koulurakennusten sekä niiden pihaympäristöjen terveellisyydestä ja viihtyisyydestä. Päiväkotien ja koulujen piha-alueet tulee suunnitella niin, ne kannustavat liikkumaan ja mahdollistavat kosketuksen luontoon päivittäin. Olemassa oleva puusto tulee säilyttää mahdollisuuksien mukaan sekä luoda lisää varjopaikkoja lapsille.
- Koulurakennusten ja piha-alueiden suunnittelussa pyritään mahdollistamaan niiden käyttö asukkaille päiväkotien ja kouluajojen ulkopuolella.
- Rakennetaan kouluista ja päiväkodeista pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja oppimaan innostavia monipuolisia tiloja. Rakennukset tulee rakentaa siten, että niissä on työrauha erilaisille oppijoille ja henkilökunnalle.
- Kannustetaan kuntia kehittämään kestävyys-, ympäristö- ja ilmastokasvatusta, ja kouluja hakemaan Vihreä lippu -sertifikaattia sekä mahdollisia muita valtakunnallisia kestävyyskasvatuksen sertifikaatteja.
- Lisätään koulupäiviin tunti lisää liikettä joka päivä. Varmistetaan, että myös päiväkotien ikäiset lapset liikkuvat riittävästi.
- Edistetään aktiivisia koulumatkoja luomalla kouluteistä ja saattoalueista turvallisia sekä kannustamalla kaiken ikäisiä lapsia ja nuoria kulkemaan itse koulumatkan tai osan siitä kävellen ja pyöräillen.
- Kaavoitetaan asumista olemassa olevien koulujen läheisyyteen ja pyritään takaamaan lähikoulu ja itsenäinen koulumatka mahdollisimman monelle lapselle ja nuorelle.

3. Torjumme eriarvoisuutta, puolustamme ihmisoikeuksia ja pidämme kaikista huolta

Syrjimättömyys, tasa-arvo ja jokaisen mahdollisuus asua ja osallistua kunnan toimintaan on avainasemassa hyvän arjen turvaamisessa kaikille. Kunnissa me korjaamme hallituksen eriarvoistavaa politiikkaa ja pidämme kaikki mukana.

Korkeat asumiskustannukset on keskeisimpiä köyhyyteen johtavia tekijöitä. Oma asunto auttaa elämän haasteiden raiteilleen saamiseen, ja asunnon menettäminen johtaa helposti myös muiden ongelmien kasautumiseen. Suomi on aiemmin ollut asunnottomuuden poistamisessa mallimaa. Nyt Orpon hallituksen myötä asumisen kanssa tuskailee yhä useampi: hädöt ovat kasvaneet ja moni on joutunut vaihtamaan elämäntilanteeseensa huonommin sopivaan asuntoon, kun rahat eivät enää riitä omassa kodissa asumiseen.

Leikkaukset lisäävät asunnottomuutta ja niiden myötä ajetaan alas kaikkia asumisen tukitoimia, kuten asumistukea, kohtuuhintaista valtion tukemaa asuntotuotantoa, asumisoikeustuotantoa ja asumisneuvonnan rahoitusta. Oman asunnon saamisen vaikeuttaminen hidastaa myös nuorten itsenäistymistä. Meidän tehtävänämmekunnissa on torjua hallituksen pienituloisia kurittavaa asuntopolitiikkaa ja varmistaa, että jokaiselle löytyy asunto, jossa on varaa asua. Asuntotarjonnan on oltava monipuolista, mikä mahdollistaa monenlaiset asumisen muodot yhteisöllisestä asumisesta erilaisten perheiden tarpeisiin ja yksin asumiseen. Myös opiskelijoille tulee löytyä edullisia ja tarkoituksenmukaisia asuntoja huomioiden kansainvälisten opiskelijoiden tarpeet.

Kunnissa tulee tehdä aktiivisesti töitä sen eteen, ettei ketään syrjitä taustansa, sukupuolensa, seksuaalisen suuntautumisensa, toimintakykynsä tai muun henkilökohtaisen ominaisuutensa vuoksi. Jokaiselle tulee varmistaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Takaamalla kaikkien turvallinen ja mielekäs arki sekä mahdollisuudet toteuttaa itseään torjutaan näköalattomuutta, joka voi pahimmillaan horjuttaa yhteiskuntarauhaa.

Yhteiskuntaa on rakennettava kaikkien ehdoilla. Julkinen tila bussipysäkeistä puistoihin tulee suunnitella helposti käytettäväksi riippumatta esimerkiksi ihmisen liikkumistavasta, mitä aisteja hänellä on käytössään tai taloudellisesta asemasta. Moninaisuuden huomioiminen ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää aktiivista ja osallistavaa työtettä kotoutumistyössä. Monimuotoisuuden edistäminen mahdollistaa vähemmistöryhmien äänen kuulumisen, vähentää syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Jokaisella nuorella ja lapsella tulee olla turvallinen kasvuympäristö ja luotettavia aikuisia ympärillään. Väkivallan ehkäisemiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä, mutta myös sivistyksen ammattilaisten osaamisen päivittämistä. Ongelmien tunnistamisen ja niihin

puuttumisen lisäksi tarvitaan väkivallan ehkäisyä lisäämällä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kouluissa.

Nuorisoriakollisuutta ja -väkivaltaa voidaan ehkäistä arvostavalla vuorovaikutuksella nuorten kanssa, varhaisella päihdetyöllä, tunnetaitokasvatuksella ja eri järjestöjen tarjoamalla matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksilla mielekkääseen vapaa-ajantoimintaan. Koulujen varhainen yhteistyö poliisin ja sosiaalialan toimijoiden kanssa on osoittautunut tehokkaaksi ongelmien ennaltaehkäisijäksi.

Kunnissa tulee varmistaa, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivaltaan on tarjolla nopeasti apua, johon on helppo hakeutua. Asiantuntijajärjestöt ovat kokemuksellaan avainasemassa lähisuhdeväkivaltatyössä ja kunnissa on tarpeen tehdä tiivistä yhteistyötä järjestökentän kanssa lähisuhdeväkivallan sekä sen seurauksien hoitamiseksi.

Toimenpiteet

Torjutaan köyhyyttä ja asunnottomuutta

- Varmistetaan kohtuulliset asumiskustannukset kaikille. Lisätään hallituksen asumistukileikkausten vastapainoksi kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa ja kehitetään uusia ratkaisuja vuokra- ja omistusasumisen välimalleiksi hallituksen lakkauttaman asumisoikeustuotannon tilalle.
- Huomioidaan erilaisten asukasryhmien asumistarpeet. Pidetään huolta, että erityisryhmien asuntoja on riittävästi esimerkiksi opiskelijoille, nuorille, senioreille, vammaisille, yksinasuville ja erikokoisille perheille.
- Poistetaan asunnottomuus vuoteen 2027 mennessä yhteisillä toimilla hyvinvointialueiden kanssa. Varmistetaan asunto ensin -periaatteen mukaisesti kaikille mahdollisuus omaan asuntoon, vahvistetaan asumisneuvontaa sekä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa järjestettäviä palveluita.

Edistetään tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksia

- Kunnat edistävät tasa-arvoa budjettiprosesseissa sukupuolitietoisien budjetoinnin avulla. Viranhaltijoille tarjotaan tarvittaessa koulutusta aiheesta.
- Laaditaan kuntiin kunnianhimoiset yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat ja varmistetaan riittävät resurssit niiden toteuttamiseen.
- Vahvistetaan päätösten perus- ja ihmisoikeus, sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia sekä määritellään tarvittavat vastuutyöntekijät.
- Lisätään koulutuksia päättäjille, viranomaisille, kuntien henkilöstölle sekä alihankkijoille ihmisoikeuksista, moninaisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja antirasismista.

- Suunnitellaan kunnan palvelut niin, että ne ovat saavutettavia eri vähemmistöryhmille. Kunnan työntekijät osaavat huomioida ihmisten moninaisuuden toiminnassaan ja palveluita suunniteltaessa.
- Liputetaan kunnissa ja virastoissa Pride-kuukauden tai paikkakunnan oman Pride-tapahtuman kunniaksi.
- Vahvistetaan naisiin kohdistuvan väkivallan, seksuaalisen häirinnän ja naisvihan vastaista työtä kuntatasolla; tietoisuutta, ennaltaehkäisyä ja puuttumista.
- Varmistetaan riittävät resurssit lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja uhrien tuen parissa toimiville järjestöille. Jokaisessa kunnassa on lähisuhdeväkivallan vastaisesta työstä vastaava koulutettu ammattilainen ja niissä noudatetaan THL:n laatimia suosituksia väkivallan vastaisen työn koordinoinnista.
- Huolehditaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa sosiaali- ja hoitoalan toimijoiden koulutuksesta väkivallan ja sen eri muotojen kuten taloudellisen väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen.

Panostetaan nuoriin

- Turvataan kaikkiin kuntiin nuorisotila tai muita nuorten kohtaamispaikkoja, jotka ovat turvallisia myös sateenkaarinuorille ja muille vähemmistöihin kuuluville nuorille.
- Turvataan etsivän nuorisotyön resurssit.
- Varmistetaan jalkautuvan nuorisotyön keinoin, että nuorilla on mahdollisuuksia turvallisten aikuisten kohtaamiseen siellä missä vapaa-aikaa viettävät.
- Varmistetaan sateenkaariosaaminen nuorille suunnatuissa palveluissa. Sateenkaarinuorisotyö tukee sateenkaarinuorten hyvinvointia ja osallisuutta.
- Parannetaan sivistyspalveluiden työntekijöiden osaamista ja toimintatapoja, joilla lapset ja nuoret sekä heidän perheensä saavat tukea ennen ongelmien kasaantumista.
- Ehkäistään väkivaltaa osallistamalla nuoret ja vanhemmat mukaan vahvistamaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä muunmuassa lisäämällä dialogisuutta kouluissa ja oppilaitoksissa.
- Osallistetaan nuoret ja vanhemmat mukaan ehkäisemään väkivaltaa ja jengiytymistä.
- Torjutaan nuorisorikollisuutta rahoittamalla poliisin, sosiaalitoimen, koulujen ja nuorisotoimen yhteistä ankkuritoimintaa nuorille ja heidän perheilleen. Ankkuritoiminnalla puututaan nuorten hankaliin elämäntilanteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Varmistetaan sujuva arki kaikille

- Huomioidaan niin fyysinen kuin psyykinen esteettömyys laajasti kaikessa kunnan toiminnassa, ympäristössä ja hankinnoissa. Esimerkiksi laadukkaan kävely- ja pyöräilyinfran rakentamisella parannetaan fyysisen ympäristön esteettömyyttä.
- Toteutetaan kaupungeissa talvikunnossapitoa esteettömyysnäkökulma edellä.
- Varmistetaan, että julkisissa tiloissa on riittävästi tilaa epäkaupalliselle oleskelulle. Lisätään niihin hiljentymiseen ja rauhoittumiseen tarkoitettuja alueita.

- Huomioidaan kaupunkisuunnittelussa mahdollisuus istumiseen ja lepoon sitä tarvitseville.
- Kehitetään kirjastoja tarjoamaan yhä enemmän sosiaalisen kohtaamisen mahdollisuuksia.
- Vaaditaan, että paikallisliikenteessä voi matkustaa maksutta lastenvaunujen, kantovälineiden, rollaattorin, pyörätuolin ja muiden vastaavien liikkumisen apuvälineiden kanssa. Ilmoitetaan vuorojen esteettömyystiedot selkeästi.
- Edellytetään joukkoliikenteen palveluntarjoajilta, että häiriökäytöksestä on mahdollista ilmoittaa helposti ja viiveettä, esimerkiksi mobiilisovelluksen kautta.
- Varmistetaan, että erillinen selkokielivaihtoehto on tarjolla kirjallisessa asioinnissa viranomaisten kanssa, myös verkkosivujen kielenä.

Vahvistetaan kuntalaisten osallisuutta

- Lisätään asukkaiden äänen kuulumista, osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi osallistavan budjetoinnin ja asukasraatien kautta. Arvioidaan päätöksenteon vaikutukset eri ihmisryhmiin ja kuullaan ihmisiä heitä koskevissa asioissa.
- Tarjotaan selkeää ja saavutettavaa tietoa julkisesta päätöksenteosta siellä, missä ihmiset ovat. Valtion ja kuntien tuottamien tietojen tulee olla kansalaisten vapaasti ja esteettömästi käytettävissä.
- Vaaditaan avoimuutta niin päätöksenteossa kuin kuntaorganisaation sisällä.
- Selkeytetään kunnissa toimivien, ihmisten syrjimättömyyttä ja osallisuutta valvovien toimielinten roolia. Tosiasiallisen vaikutusvallan on oltava niissä riittävää tehtäviensä toteuttamiseksi. Näitä toimielimiä ovat muun muassa nuoriso-, maahanmuutto-, vanhus- ja vammaisneuvostot, sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnat.
- Lisätään kaikkien koulujen ja oppilaitosten demokratiakasvatusta.
- Vahvistetaan nuorten osallisuutta kuntien päätöksenteossa ja kehitetään nuorisovaltuustojen vaikutusmahdollisuuksia. Erityisesti nuoria koskevissa päätöksissä huomioidaan nuorten näkemykset.

Vahvistetaan maahanmuuttaneiden osallisuutta yhteiskuntaan

- Edistetään maahan muuttaneiden osallistumista yhteisölliseen toimintaan muiden kuntalaisten kanssa. Huomioidaan erityisryhmien tarpeet palveluntarjonnassa, kuten lasten harrastusmahdollisuuksien tukemisessa.
- Tuetaan maahanmuuttajien omaa nuoriso-, työ-, yrittäjyys-, liikunta- ja kulttuuritoimintaa.
- Kehitetään saavutettavia osallistamismenetelmiä ja -kanavia sekä vaikuttamiskeinoja. Tarjotaan ja jaetaan aktiivisesti monikielistä ja selkokielistä tietoa demokratiasta ja poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksista.

- Varmistetaan kuntien maahanmuuttajaneuvostoilta tarvittavat resurssit ja yhdenvertaiset vaikuttamismahdollisuudet toimia osana paikallista päätöksentekoa.
- Edistetään selko- ja monikielisyyttä kulttuuritarjonnassa sekä kunnan viestinnässä.
- Tarjotaan suomen tai ruotsin kielen oppimisen mahdollisuuksia maahan muuttaneille aktiivisesti. Mahdollistetaan kielen opiskelu jo lähtömaassa esimerkiksi verkko-opiskelumahdollisuuksina helpottamaan Suomeen muuttamista. Kehitetään kotoutumispalveluita niin, että ne sopivat myös suoraan töihin Suomeen tuleville. Taataan pääsy koulutukseen ja kielenopetukseen myös kotona lasta hoitaville.

4. Luomme työtä ja pidämme huolta kestävästä taloudesta

Korkea työllisyysaste on paras keino nostaa kunnan tuloja. Suomen talouden ja työllisyyden tulevaisuus on vahvasti sidoksissa kuntien ja kaupunkien kykyyn vastata muuttuvan maailman haasteisiin. Talouden, hyvinvoinnin ja ilmastokriisin ratkaisut tehdään yhä enemmän paikallistasolla. Me Vihreissä panostamme koulutukseen ja työllisyyteen sekä vihreän siirtymän ja kiertotalouden mahdollisuuksiin, joilla kunnat vastaavat muuttuvan maailman haasteisiin ja turvaavat kuntalaisten hyvinvoinnin kestävästi.

Kunnat voivat omalla toiminnallaan edistää kestävästä talouskehitystä, luoda uusia työpaikkoja ja tukea ilmastotoimia. Kestävä kuntatalous on myös hyvin riippuvainen valtiosta. Valtionosuudet ja investointituet on pidettävä riittävällä tasolla, hyvinvointialueuudistuksen alkuvuosien jälkeenkin.

Alueelliset erot ovat Suomessa kasvaneet. Suurissa kaupungeissa nopea väestönkasvu on vaatinut merkittäviä investointeja koulutukseen, infrastruktuuriin ja palveluihin. Väestöään menettävillä alueilla taas kamppaillaan palvelujen säilyttämiseksi ja väestökadon aiheuttamien talousvaikeuksien kanssa. Kuntien on kyettävä mukautumaan alueensa erityistarpeisiin ja luotava paikallisesti kestäviä ratkaisuja, jotka turvaavat palvelut ja lisäävät elinvoimaa.

Kuntien ja uusien työllisyysalueiden vastuulla on alueellinen talouskehitys. Kuntien on oltava aktiivisia toimijoita uusien työpaikkojen ja kestävästä elinkeinotoiminnan luomisessa. Vihreät haluavat panostaa tulevaisuuden aloihin, kuten kiertotalouteen, puhtaaseen teknologiaan ja digitalisaatioon. Näihin investoiminen ei ainoastaan edistä ympäristöstävällistä kehitystä, vaan myös synnyttää uusia työpaikkoja ja vahvistaa paikallista taloutta. Kunnissa tulee nähdä yhteys koulutuksen, osaamisen, innovaatioiden ja elinvoiman välillä.

Uusiutuvan energian hankkeet niille sopivilla paikoilla tuovat moneen kuntaan investointeja, työpaikkoja ja erityisesti väestöltään väheneville kunnille arvokkaita

verotuloja, joilla voidaan ylläpitää kunnan peruspalveluja. Siksi pidämme tärkeänä, että voimalaitosten kiinteistöverotukset kasvavat ja tulevat jatkossakin valtion sijaan suoraan kunnille.

Kuntien julkiset hankinnat ovat tärkeässä roolissa, sillä niillä voidaan tukea kestävä kasvua ja paikallisten yritysten toimintaedellytyksiä. Hyvin suunnitellut ja oikein kohdenneet investoinnit ovat pitkällä aikavälillä kannattavampia kuin lyhytnäköiset leikkaukset.

Niin ammattimaisesti tuotetulla kulttuurilla ja taiteella kuin kulttuuriharrastuksilla ja harrastetoiminnalla on mittava merkitys kunnan elinvoimalle.

Kunnat ovat myös merkittäviä työllistäjiä. Hyvänä työnantajana toimiminen parantaa sekä työntekijöiden työhyvinvointia että työn tuottavuutta. Rakennetaan kunnista lapsi- ja perheystävällisiä niin, että kunnan toimet lisäävät nuorten tulevaisuuden uskoa ja perheiden mahdollisuutta toteuttaa omien toiveidensa mukainen lapsiluku.

Työllisyyden edistäminen on yksi kunnallisen päätöksenteon keskeisimmistä tavoitteista, kun TE-palvelut ovat siirtyneet kuntien ja uusien työllisyysalueiden vastuulle. Kuntien ja työllisyysalueiden tulee panostaa osaavan työvoiman saatavuuteen ja luoda työmarkkinat, jotka mukautuvat talouden muutoksiin. Tämän lisäksi kuntien on huolehdittava siitä, että maahanmuuttajat ja kansainväliset opiskelijat pääsevät sujuvasti osaksi työelämää. Ulkomaisten työntekijöiden ja maahanmuuttajien parempi työllistyminen tukee kuntien elinkeinoelämää ja helpottaa osaajapulaa.

Toimenpiteet

Tehdään kuntien taloudesta kestävä ja luodaan yrityksille mahdollisuuksia menestyä

- Varmistetaan, että elinkeinopolitiikka ja uudet investoinnit tukevat ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamista. Vihreän siirtymän hankkeita ei tule toteuttaa luonnon monimuotoisuuden tai alkuperäiskansojen kustannuksella. Vihreän siirtymän mahdollisuudet tunnistetaan ja hyödynnetään kuntien menestyksen edellytyksinä.
- Luodaan kunnissa tilaa menestyville yrityksille laajasti yritysten tarpeet huomioiden, esimerkiksi yritystontteja kaavoittaen tai osaavaa työvoimaa kouluttaen. Menestyvät yritykset maksavat kuntiin merkittävästi yhteisöveroa.
- Laaditaan kuntiin sen paikallisia vahvuuksia ja alueellisia mahdollisuuksia hyödyntävä elinvoimaohjelma yhteistyössä yritysten kanssa.
- Laaditaan kuntiin vihreän siirtymän toimenpideohjelmat ja vahvistetaan yhteistyötä kuntien kesken perustamalla uusiutuvan energian osaamiskeskittymiä. Hyödynnetään myös EU-rahoitusta hankkeiden rahoittamiseksi.
- Tuodaan apua huonon tuottavuuden maatalousmaille edistämällä teollisen mittakaavan aurinkovoimahankkeiden tuotantoa luonto- ja maisema-arvot huomioiden.

- Tuetaan erityisesti itäisen Suomen kuntien vaikeaa taloustilannetta edistämällä tuulivoiman tuotantoa purkamalla kantaverkkoon, infrastruktuuriin ja puolustusvoimien tutkavalvontaan liittyviä esteitä. Kaikilla Suomen kunnilla tulee halutessaan olla mahdollisuus osallistua vihreän siirtymän taloudellisten hyötyjen jakamiseen.
- Kehitetään luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden hankintaosaamista ja toteutetaan kuntien hankinnat niin, että myös pienillä ja paikallisilla yrityksillä on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin.
- Laitetaan yrittäjien palvelut kuntoon. Tarjotaan pk-yrityksille suunnattua yritysneuvontaa ja kunnan palvelut yrittäjälle yhdeltä luukulta.
- Luodaan kiertotalouden strategisen ohjelman tavoitteille konkreettiset toimenpiteet ja riittävät resurssit toimeenpanoon. Sisällytetään tavoitteet ja periaatteet kunta-, palvelu- ja hankintastrategioihin. Asetetaan julkisille hankinnoille sitovia kiertotalouden kysyntää edistäviä kriteerejä.
- Otetaan paikalliset toisen asteen oppilaitokset, korkeakoulut ja opiskelijat mukaan elinvoiman vahvistamiseen, esimerkiksi tutkimushankkeisiin, yritys yhteistyöhön ja työvoimatarpeeseen vastaamiseen.
- Parannetaan matkailun kestävyttä vähentämällä matkailun haitallisia vaikutuksia ja edistetään työmahdollisuuksia kestävän matkailun parissa esimerkiksi luonto- ja kulttuurimatkailua tukemalla.

Tuetaan ihmisiä töihin

- Kytetään TE-uudistuksen alusta alkaen työllisyyspalvelut kiinteästi yhteen koulutus- ja elinvoimapalveluiden kanssa pyrkien työllistymisen helpottamiseen ja kohtaannon parantamiseen.
- Tarjotaan nuorille ja opiskelijoille työmahdollisuuksia kunnissa sekä kannustetaan muita työnantajia työllistämään heitä kesätyösetelien avulla.
- Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä TE-uudistuksen myötä pitkäaikaistyöttömien työhön pääsyyn tukemisessa ja varmistetaan työkykyarviointien toteutuminen.
- Tarjotaan työvoimakoulutuksia yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten kanssa.
- Tuetaan eri ikäisten ja eri elämäntilanteessa olevien työllistymistä. Tarjotaan vammaisille ihmisille ja muille täsmätyökykyisille joustavia tapoja toimia työelämässä. Luodaan kannustimia yli 50-vuotiaiden työllistämiseen.
- Varmistetaan laadukas ja yhdenvertainen kotoutuminen Suomeen muuttaneille sekä mahdollisuuksia integroitua suomalaiseen työelämään ja oppia suomen tai ruotsin kieltä. Lisätään yhteistyötä kansalaisopistojen ja kuntien välillä kotoutumistyön vahvistamiseksi.
- Parannetaan työttömien mahdollisuuksia uudelleen kouluttautumiseen sekä kannustetaan jatkuvaan oppimiseen ja ammattiosaamisen kehittämiseen.
- Tarjotaan riittävästi paikkoja palkkatukityöhön ja palkkatuella oleville mielekästä työtä. Rakennetaan kuntiin vetovoimaista ja mielekkääksi koettua työpajatoimintaa, joka tarjoaa pitkäaikaistyöttömille eväitä kohti oikeaa työelämää.
- Helpotetaan yhdessä valtion kanssa maahanmuuttoa ja maahan jäämistä esimerkiksi opintojen päätyttyä.

- Lisätään kaupunkien houkuttelevuutta ulkomailta tuleville osaajille tukemalla puolisoiden työllistymistä ja tarjoamalla lapsille englanninkielistä varhaiskasvatusta ja opetusta.
- Tehdään kunnasta hyvä työnantaja, joka panostaa työhyvinvointiin ja hyvään johtamiseen. Työntantajana kunnat tukevat työntekijöitä erilaisissa elämäntilanteissa, kuten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.
- Otetaan käyttöön erilaisia tapoja lisätä ihmisten yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia. Julkisten hankintojen ehtoissa voidaan edellyttää vammaisten henkilöiden ja muiden täsmätyökykyisten työllistämistä.

5. Panostamme kulttuuriin ja vapaa-aikaan

Kulttuuri ja taide ovat elintärkeä osa ihmisyyttä, voimavaramme ja inhimillinen rikkautemme. Mittaamattoman itseisarvonsa lisäksi ne ovat keskeisiä hyvinvointitekijöitä koko yhteiskunnalle. Harrastukset sekä liikunta edistävät ihmisten hyvinvointia ja tuovat sisältöä elämään. Me Vihreissä pidämme huolen, että taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille.

Kulttuuri ja vapaa-ajan harrastustoiminta tuovat ihmisiä yhteen, tarjoavat elämyksiä, liikuttavat ja luovat hyvinvointia – työllistävää vaikutusta ja mielenterveyden vahvistamista unohtamatta. Siksi kynnyksen kirjastoon, konserttiin tai esimerkiksi uuden harrastuksen pariin lähtemiselle tulee olla matala.

Kulttuuritoiminnan järjestäminen ja tukeminen on tärkeää myös taloudellisesti vaikeina aikoina. Kulttuuri edistää tutkitusti kuntien veto- ja pitovoimaa ja hyödyttää elinkeinoelämää ja matkailua. Monipuolinen kulttuurielämä houkuttelee muuttamaan paikkakunnalle, kiinnittää yhteisöön ja saa jäämään. Kulttuuritarjonta tukee palvelualojen kasvua, vahvistaa kulutuksen siirtymistä tavaroista palveluihin ja auttaa talouden muutosta kestävämmäksi.

Mielekäs liikuntaharrastus tai säännöllinen kuntoilu luo perustaa hyvinvoinnille. Vihreässä kunnassa on tarjolla monipuolisia harrastusmahdollisuuksia kaikenikäisille ja eri taustoista tuleville asukkaille. Hyvinvointia ammennetaan myös lähiluonnosta ja liikkumaan kannustavasta ympäristöstä. Kunnassa tulee olla tarjolla lähivirkistysalueita, luonnonmetsiä ja rakentamattomia rantoja, jotta jokaisella on mahdollisuus luonnossa liikkumiseen. Aktiiviseen ja itsenäiseen liikkumiseen, kuten kävelyyn ja pyöräilyyn, kannustetaan myös hyvällä kaupunkisuunnittelulla.

Toimenpiteet

Varmistetaan, että kulttuuri ja liikunta kuuluvat kaikille

- Pidetään huolta kirjastojen rahoituksesta ja resursseista. Säilytetään kirjastot helposti saavutettavina lähipalveluina.
- Kehitetään kirjastojen toimintaa myös asukkaiden kohtaamispaikkana, monipuolistetaan palveluita esimerkiksi esineiden lainaamiseen ja kokousten ja tapahtumien järjestämiseen.
- Laaditaan kulttuurikasvatussuunnitelma, joka takaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa kulttuuri- ja taidetoiminnan ja vähentää eriarvoisuutta. Tehdään kirjasto- ja kulttuuritarjonta tutuksi lapsille ja nuorille opetukseen sisältyvien elämyspolkujen ja nuorisopassin avulla.
- Turvataan kulttuuri- ja taidelaitosten sekä museoiden toiminta ja rahoitus pitkäjänteisesti.
- Järjestetään ja tuetaan monipuolista kulttuuritoimintaa ja taide-elämyksiä kaiken ikäisille. Vahvistetaan ikääntyneiden toimijuutta ja sosiaalista elämää kulttuuritarjonnalla ja tuetaan kuntalaisille ja erityisesti lapsille ja nuorille kohdistettua taideopetusta.
- Tuetaan luovan alan tekijöitä, tarjotaan työmahdollisuuksia muun muassa lisäämällä julkista taidetta ja tarjoamalla ilmaisia tai edullisia tiloja taiteentekijöille ja toimijoille.
- Mahdollistetaan katutaiteen luvallinen tekeminen ja harjoittelu lisäämällä julkisia maalausseinä.
- Viedään säännöllisesti kulttuuripalveluja, kuten konsertteja, taide-elämyksiä ja teatteriesityksiä päiväkoteihin ja kouluihin sekä hoitolaitoksiin.
- Edistetään kulttuuri- ja liikuntapalvelujen saavutettavuutta pienituloisten ja erityisryhmien kohdalla esimerkiksi alennusten ja maksuttomien palveluiden avulla.
- Vaalitaan tärkeää kulttuuri- ja rakennusperintöä sekä rakennetun ympäristön kerrostumia vastuullisesti, sallien samalla uusien kerrostumien syntyminen.
- Otetaan laajasti käyttöön taiteen prosenttiperiaate, eli että rakennushankkeiden kustannuksista tietty prosenttiosuus edellytetään käytettäväksi julkisen taiteen hankintaan.

Tuetaan yhteisöllisyyttä ja vapaa-aikaa

- Tuetaan tärkeitä kulttuuri- ja liikuntajärjestöjä jakamalla avustuksia. Kunnan avustuksia saavien järjestöjen tulee toimia vastuullisesti ympäristö ja yhdenvertaisuus huomioiden.
- Kannustetaan ja sallitaan julkista tilaa elävöittävän kaupunkikulttuurin syntyminen kaupungeissa ja yhteisöllisyyttä luovan kulttuuritoiminnan kehittyminen kyliin ja taajamiin.

- Laaditaan kuntiin eri hallinnonalat kattava liikkumishjelma, jonka avulla lisätään kuntalaisten liikkumista. Työhön osallistetaan järjestöjä.
- Vahvistetaan yhteistyötä opiskelijajärjestöjen ja koululiikunnan kanssa liikuntaneuvonnan saavutettavuuden parantamiseksi.
- Huolehditaan liikuntapalveluista, tarjotaan edullisia, helppoja ja houkuttelevia mahdollisuuksia liikkumiseen kaiken ikäisille ja erityisryhmille.
- Varmistetaan kaikenikäisille mahdollisuudet kokeilla matalalla kynnyksellä erilaisia mielekkäitä harrastuksia. Tarjotaan jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen maksuttomaan harrastukseen.
- Pidetään liikuntapaikat ja -tilat hyvässä kunnossa, kannustetaan myös arkiliikuntaan.
- Rakennetaan koirapuistoja koirien ja ihmisten kohtaamispaikoiksi.
- Panostetaan välituntiliikuntaan sekä lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan sekä mahdollisuuksiin liikkua ja harrastaa koulupäivien yhteydessä - myös niille, joilla on pitkät koulumatkat. Porrastetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja. Varmistetaan, että laadukas ja turvallinen toiminta on saatavilla kaikille 1.-2.-luokkalaisille sekä erityisen tuen piirissä oleville 3.-6.-luokkalaisille. Tuetaan vähävaraisten lasten ja nuorten mahdollisuuksia siirtyä tavoitteellisten harrastusryhmien pariin.
- Jatketaan koulujen ja harrastusseurojen sekä -kerhojen yhteistyötä esimerkiksi harrastamisen Suomen mallin kautta.
- Huolehditaan, että ulkoliikuntapaikkoja löytyy läheltä. Rakennetaan lisää leikkipuistoja, skeittiparkkeja, kuntoratoja, ulkokuntosaleja ja vehreitä kävelyreittejä.
- Panostetaan muunneltaviin ja monikäyttöisiin tiloihin. Lisätään olemassa olevien tilojen käyttöä tarjoamalla niitä harrastusryhmien, yhdistysten ja kansalaisten käyttöön omaehtoista kulttuuritoimintaa varten mahdollisimman monipuolisesti, joustavasti ja edullisesti.
- Tarjotaan taiteen harrastajille, kuten harrastebändeille ja -teatterille tarkoituksenmukaisia tiloja, joissa voi myös säilyttää esimerkiksi soittimia ja lavasteita.
- Huolehditaan siitä, että yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on saumatonta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen saralla.
- Tehdään hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyötä järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa, ja huolehditaan avustusten tehokkaasta koordinaatiosta kuntien ja alueiden välillä.

Lue lisää vihreiden politiikasta

Vaaliohjelmassa tehtyjen nostojen lisäksi Vihreät edistävät niin kunnissa kuin valtakunnallisellakin tasolla lukuisia puolueen tekemiä linjauksia. Tarkemmin eri teemoja käsittelevät ohjelmat, kuten luonnonsuojeluohjelman, koulutuspoliittisen ohjelman, elinkeinopoliittisen ohjelman tai kulttuuripoliittisen ohjelman ja muut Vihreiden linjaukset löydät osoitteesta www.vihreat.fi/ohjelmat/.